

УДК 378

[https://doi.org/10.52058/2786-4952-2025-2\(48\)-951-964](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2025-2(48)-951-964)

Смолінська Олеся Євгенівна доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри філософії та педагогіки, Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З. Гжицького, м. Львів, <https://orcid.org/0000-0003-1612-2830>

Камрацька Олеся Іванівна кандидат ветеринарних наук, доцент, цикл безпеки життєдіяльності та цивільного захисту, Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З. Гжицького, м. Львів, <https://orcid.org/0000-0003-4556-4240>

ВИКЛАДАННЯ ДИСЦИПЛІН БЕЗПЕКОВОГО ЦИКЛУ В ЗАКЛАДІ ВИЩОЇ ОСВІТИ: НОВЕ Й ТРАДИЦІЙНЕ

Анотація. Стаття присвячена аналізу викладання безпекових дисциплін у закладах вищої освіти в сучасних умовах, що зазнали значних трансформацій через новітні виклики, спричинені пандемією та воєнним станом в Україні. Розглянуто основні протиріччя у викладанні цих дисциплін, зокрема суперечності між теоретичною базою та практичною зорієнтованістю, необхідністю модернізації методичних підходів, а також проблемою ресурсного забезпечення.

У статті висвітлені зміни у змісті предмету, обґрунтована необхідність міждисциплінарного підходу, що включає інтеграцію знань із медицини, гуманітарних наук, критичного мислення, пожежної безпеки, цивільного захисту, безпеки життєдіяльності тощо. Значна увага приділяється необхідності гармонізації традиційних академічних методів із сучасними технологіями навчання, такими як інтерактивні платформи, симуляційні ігри, іммерсивні технології та віртуальні навчальні середовища.

Підкреслена важливість формування ноксологічної компетентності як складової загальної культури безпеки, що має стати базовою для здобувачів вищої освіти. Запропоновані підходи можуть сприяти більш ефективному засвоєнню знань і розвитку практичних навичок, необхідних для адаптації особистості та дизайну її професійної діяльності до сучасних безпекових викликів.

Окремо розглянуто роль викладача в процесі модернізації підходів до навчання, зокрема його готовності до використання сучасних педагогічних інструментів і забезпечення інтеграції формальної та неформальної освіти. Наголошується на важливості розвитку мотивації студентів через застосування новітніх технологій навчання, що поєднують теоретичне розуміння

Журнал «Перспективи та інновації науки»
(Серія «Педагогіка», Серія «Психологія», Серія «Медицина»)
№ 2(48) 2025

безпеки з її практичним забезпеченням у повсякденному житті та професійній діяльності.

Ключові слова: безпекові дисципліни, вища освіта, педагогічні технології, міждисциплінарний підхід, симуляційні методи, цифрові ресурси, ноксологічна компетентність.

Smolinska Olesia Yevhenivna Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Head of the Department of Philosophy and Pedagogy, Stepan Gzhytskyi National University of Veterinary Medicine and Biotechnologies Lviv, Lviv, <https://orcid.org/0000-0003-1612-2830>

Kamratska Olesia Ivanivna Candidate of Veterinary Sciences, Associate Professor, Life Safety and Civil Defense Cycle, Stepan Gzhytskyi National University of Veterinary Medicine and Biotechnologies Lviv, Lviv, <https://orcid.org/0000-0003-4556-4240>

TEACHING SECURITY CYCLE DISCIPLINES IN A HIGHER EDUCATION INSTITUTION: NEW AND TRADITIONAL

Abstract. The article is devoted to the analysis of teaching security disciplines in higher education institutions in modern conditions, which have undergone significant transformations due to the latest challenges caused by the pandemic and martial law in Ukraine. The main contradictions in teaching these disciplines are considered, in particular, the contradictions between the theoretical basis and practical orientation, the need to modernize methodological approaches, as well as the problem of resource provision.

The article highlights changes in the content of the subject, justifies the need for an interdisciplinary approach, which includes the integration of knowledge from medicine, humanities, critical thinking, fire safety, civil protection, life safety, etc. Considerable attention is paid to the need to harmonize traditional academic methods with modern learning technologies, such as interactive platforms, simulation games, immersive technologies and virtual learning environments.

The importance of forming noxological competence as a component of a general security culture, which should become basic for higher education students, is emphasized. The proposed approaches can contribute to more effective assimilation of knowledge and development of practical skills necessary for adapting the personality and the design of its professional activities to modern security challenges.

The role of the teacher in the process of modernization of approaches to learning is separately considered, in particular, his readiness to use modern pedagogical tools and ensuring the integration of formal and informal education. The importance of developing student motivation through the use of the latest learning

technologies that combine theoretical understanding of security with its practical implementation in everyday life and professional activities is emphasized.

Keywords: security disciplines, higher education, pedagogical technologies, interdisciplinary approach, simulation methods, digital resources, noxological competence.

Постановка проблеми. Тривалий турбулентний період для розвитку освіти, що розпочався з потреб протистояння загрозам пандемії, а в Україні перейшов у тривалий воєнний стан зі всіма його наслідками, у тому числі – обмеженням низки конституційних прав громадян, зокрема й права на освіту, наразі має тільки одну з точок відліку: початок. Безпекові виклики щоразу оновлюються, урізноманітнюються щодо галузей професійної діяльності, стають більш інтенсивними і тривалими. Через це безпека життєдіяльності та цивільний захист, і як сфери предметних знань, і як способи організації професійного/життєвого простору дій, набули цілком інших, нових змістових аспектів. Такі трансформації обумовили перетворення змісту відповідних освітніх компонент, обґрунтували формування нових міждисциплінарних зв'язків, наприклад із сферою охорони здоров'я (тактична медицина, санітарне й епідемічне благополуччя), із гуманітарними науками (філософія, основи критичного мислення, медіаграмотність), прикладними сферами знань, зокрема проблемами виробничої, пожежної, радіаційної безпеки та іншими. Таких міждисциплінарних проблем, як і викликів, стає все більше, що обумовлює певне розмивання предметних меж освітніх компонент «Безпека життєдіяльності» та «Цивільний захист», отже актуалізує проблему їх змісту, кваліфікації та ролі викладача, застосування відповідних педагогічних технологій. Все це потребує, насамперед, наукового осмислення, як і започаткування й розвитку відповідного дискурсу, крім того, пошуку й віднайдення ефективних освітніх підходів.

Науково-педагогічна спільнота вже розпочала відповідну діяльність, ознаками чого є виокремлення такого окремого напрямку діяльності Міністерства освіти і науки України, як «Цивільний захист та безпека життєдіяльності» [1] на противагу зупинці регулювання викладання дисциплін із загальних питань безпеки, охорони праці та цивільного захисту в 2014 році, розробка та обговорення концепцій згідно з ідеєю «Безпека 360°» [2]. У цілому, актуальні обставини життя й діяльності людини спонукають до осмислення необхідності формування ноксологічної компетентності у дорослого населення України, отже, у перспективі, й суспільної ноксологічної культури [3; 4].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемам викладання безпекових дисциплін у закладах вищої освіти останнім часом приділяється все більше уваги. При цьому, дослідники звертаються до різноманітних аспектів: предметна сфера безпеки життєдіяльності (Н. Опара та І. Біловод [5; 6];

Ковбаса Ю. та співавт. [7], В. Покалюк [8], С. Гвоздій [9]); нові підходи до викладання, обумовлені безпековою ситуацією, з одного боку [10], та модернізацією освітніх підходів у цілому, як і специфікою професійної підготовки (О. Кобилянський [11], А. Мелешенко та співавт. [12], О. Сівак та Т. Данілова [13], А. Геревенко [14], І. Іванчук [15], М. Коваль [16], А. Масікевич та співавт. [17], О. Чорна [18]).

Однак, попри те, що і проблема безпеки особистості й суспільства на часі, і провадиться її наукове опрацювання, і освітні інституції залучені у безпекову діяльність, викладання безпекових дисциплін досі перебуває у стані невизначеності між необхідністю інформувати про загрози, формувати актуальні безпекові компетентності й традиційними підходами у викладанні, змістовим наповненням. Це обґрунтовує актуальність обраної теми та необхідність її більш детальної розробки.

Слід зауважити, що розробка теми викладання безпекових дисциплін тільки починається, адже зміни у цій сфері обумовлені недавніми подіями. Найбільш суттєвими, як і нерозробленими, є:

- оновлення змісту викладання безпекових дисциплін;
- трансформація підходів у викладанні дисциплін безпекового циклу.

Саме ці проблеми ми й будемо розробляти у статті.

Таким чином, **мета** статті – практичне оновлення викладання дисциплін безпекового циклу в закладах вищої освіти.

Для досягнення цієї мети слід подолати низку суперечностей, зокрема:

1. *Теоретичний підхід VS практична зорієнтованість*, що полягає в наявності суперечності між традиційною теоретичною базою навчання та необхідністю адаптувати зміст предмета до реальних викликів сучасності (наприклад, воєнні загрози, екологічні катастрофи, пандемії).

2. *Академічна інерція VS інновації у викладанні*. Конфлікт між усталеними академічними методиками викладання і потребою впроваджувати сучасні інтерактивні інструменти, симуляції, кейс-методи, інші практичні засоби навчання.

3. *Обмежені ресурси VS зростаючі вимоги*. Це протиріччя між необхідністю оновлення матеріально-технічної бази, підготовки викладачів до нових підходів та реальними фінансовими чи організаційними можливостями закладів вищої освіти.

Ці суперечності визначають ключові виклики, які потрібно вирішувати під час трансформації викладання дисциплін безпекового циклу.

Виклад основного матеріалу. Отже, першою суперечністю, що її долатимемо для досягнення поставленої мети, є протиборство теоретичного підходу й практичної зорієнтованості. У цьому руслі слід звернути увагу на те, що теоретичний підхід в основному обумовлений наявними нормативними документами, що регулюють сферу безпеки та цивільного захисту. У царині вищої освіти це такі, як державні стандарти, закони про освіту, а також

різноманітні нормативні акти, які визначають вимоги до освітніх програм і процесів безпечного освітнього середовища для його учасників. Викладання дисциплін безпекового циклу відбувається для різних професій, і тому врахування специфіки професійної діяльності є дуже важливим при викладанні цих компонент. У цьому випадку викладач стикається з необхідністю вибору: опиратися на теоретичну, тобто нормативну базу і вимоги заучувати всі її положення, чи викладати лише безпекові засади у професії.

Вирішити цю проблему можна, на нашу думку, таким чином: перше – це заучування принципів, базисних, положень і навчання роботи з документами, які регулюють сферу безпеки життєдіяльності, як другий можливий шлях. Таким чином, теорія отримує свою трансляцію на практичну діяльність, тобто, в цьому випадку, на роботу з документами: вивчення їх змісту, навчання можливості опрацювання і запам'ятовування ключових положень. Однак специфіка сучасних освітніх технологій полягає в тому, що опора здійснюється не на механічну пам'ять, а, насамперед, на логіку розуміння процесів створення й забезпечення безпечного середовища. Тому, перш за все, слід сформувати мотивацію для активування запам'ятовування, що полягає в задіянні вольових процесів, концентруванні уваги, а також практичному оволодінні способами запам'ятовування. Зовсім не зайвими у такому випадку виявляються рекомендації викладача, те, як він ділиться своїм досвідом вивчення: логікою, якою він послуговується, і мнемотехнічними прийомами, які він застосовує.

Цікавим у даному випадку видається динамічний зв'язок усного та писемного мовлення. Адже письмове, власне кажучи, і виникло для того, аби зафіксувати, тобто запам'ятати, зберегти інформацію. К. Ушинський підкреслював важливість наочності. Цей метод залишається актуальним і сьогодні. Вища освіта, незважаючи на дорослий вік студентів, також виграє від використання наочності, особливо з огляду на величезний потік візуальної інформації, який нас оточує. Це дійсно може стати ефективним інструментом у навчанні безпекової теорії.

Продовжуючи думку про наочність у навчанні дисциплін безпекового циклу, варто зазначити, що в сучасних умовах засоби навчання набувають принципового значення. Відеокурси, що зараз у достатній кількості доступні в інтернеті, платформи неформальної освіти, а також різноманітні тренінги набувають особливого значення, зважаючи на складну безпекову ситуацію в країні. Тому, плануючи навчальний процес, важливо враховувати сучасні освітні ресурси. Проведення пошуку в інтернеті допоможе включити актуальні матеріали до робочої програми дисципліни. Це зробить навчання більш наочним і практично зорієнтованим, забезпечуючи ширші можливості для формування компетентностей здобувачів.

Віртуальні навчальні середовища справді стануть чудовим місцем для збереження і доступу до таких ресурсів. Це допоможе студентам легко знаходити необхідні матеріали та ефективно використовувати їх у навчанні. Гармонізація фізичного і віртуального середовищ навчальних середовищ – це ключовий момент подолання суперечності між теоретичним та практичним компонентами у навчанні. Поєднання теоретичних знань із практичними навичками їх застосування в різних форматах допоможе студентам краще засвоїти матеріал, впевненіше використовувати його на практиці.

Сучасні симулятори дійсно здатні краще передати інформацію й забезпечити практичну складову. Важливо шукати можливості для їх використання, адже вони роблять навчання більш наочним та ефективним. Наприклад, доступними є симулятор з протимінної безпеки [19], онлайн-безпеки [20], популярними пропозиціями є обладнання класів безпеки для закладів середньої освіти [21; 22], а також рекомендації щодо їх планування. Як бачимо, загальноосвітні заклади удосконалюють своє навчальне середовище дещо ефективніше, ніж вищі. Це, зрозуміло, пов'язано зі специфікою професійної орієнтації вивчення безпекових дисциплін, що для фахівців ветеринарної медицини має одні змісти, а для маркетологів – інші. Однак планування кабінетів зі статичними стендами не викликає зацікавленості в студентів, а деколи й слугує поштовхом для академічно недоброчесної поведінки. Тому, на нашу думку, для подолання розриву між теоретизацією навчання дисциплін безпекового циклу та необхідністю його практичної зорієнтованості для формування компетентностей, доцільно залучати сучасні технології викладання. Зокрема, цікавими є імерсивні технології (використання AR та VR).

Щоби подолати суперечність між теоретичним підходом і практичною зорієнтованістю у викладанні дисциплін безпекового циклу, варто застосовувати комплексний підхід, який поєднує інноваційні освітні методики, адаптовані до сучасних викликів. Основними шляхами подолання цієї суперечності є:

- реалізація практично зорієнтованого навчання (застосування кейс-методів; симуляційних ігор; проведення тренінгів, зокрема й навчальних);
- використання сучасних освітніх технологій (інтерактивних платформ (як-от MOODLE) та мобільних застосунків (MineFree, «Рятівничок», BabyBus); використання VR- та AR-середовищ; гейміфікація навчального процесу завдяки елементам змагальності, рейтинговим системам та іншим методам підвищення мотивації);
- міждисциплінарний підхід (інтеграція елементів тактичної медицини, кризового менеджменту, критичного мислення, інформаційної безпеки та охорони праці дозволяє розширити розуміння безпеки життєдіяльності та цивільного захисту; залучення представників служб надзвичайних ситуацій, медиків, військових і психологів для проведення занять);

- оновлення підходів до викладання (застосування проблемно зорієнтованого навчання; рефлексивне навчання; залучення неформальної освіти);
- забезпечення мотивації студентів (адаптація змісту дисципліни до реальних загроз робить дисципліну практично значущою; розвиток soft skills, у тому числі – критичного мислення, стресостійкості, уміння швидко приймати рішення та діяти в умовах невизначеності; проєктна діяльність у сфері безпеки).

Таким чином, подолання першої суперечності призводить до необхідності застосування новітніх методів навчання.

Наш досвід свідчить про те, що серед студентів викликає значний інтерес поєднання формальної і неформальної складових освіти. Так, наприклад, курси на платформі «Prometheus» [23; 24; 25; 26; 27; 28; 29]. Перезарахування кредитів є привабливим для студентів, зрештою, можливим є застосування елементів цих курсів в аудиторному навчанні, наприклад під час практичних занять. Суттєвий освітній ефект за принципом дидактичного кейсу дає підхід, за якого викладач навчається разом зі студентами.

Серед інших методів навчання безпеки життєдіяльності слід виокремити симуляції, або симуляційні ігри. Безперечно, що для їх проведення знадобиться відповідне обладнання, в тому числі й цифрові симулятори, як-от вже згадані вище онлайн-ресурси. Це особливий вид рольових ігор, у яких учасники відтворюють чітко визначені ролі та дотримуються встановленої послідовності дій, характерної для реальних ситуацій, таких як стихійні лиха, антропо- чи техногенні аварії тощо. Відмінністю симуляції є її складність – вона моделює функціонування реальних безпекових, освітніх, економічних, політичних або культурних інститутів.

Підготовка до такої гри вимагає від викладача не лише розподілу ролей, а й детального обговорення з кожним учасником їхніх дій та висловлювань. Основна мета симуляційних ігор – не відтворення поведінки конкретних осіб, а демонстрація певних механізмів та процесів, наприклад, прийняття рішень. Вони не спрямовані на акторську майстерність, а на точне й неупереджене відтворення певного сценарію, максимально наближеного до реальних процедур.

Завдяки симуляційним іграм учасники можуть глибше зануритися у проблему, краще зрозуміти її сутність і механізми зсередини. Психологічний механізм навчання з допомогою симуляторів полягає в тому, що в спокійних, комфортних умовах виробляються й закріплюються спочатку як уміння, а тоді – як навички певні алгоритми дій, прийняття рішень. Таким чином досягається ефект, за якого в екстремальних умовах ці алгоритми вмикаються без суттєвої участі свідомості, отже, учасники подій виграють час для максимально ефективної реакції, порятунку життя та здоров'я.

У контексті навчання безпекових дисциплін в університеті важливо знайти баланс між традиційними підходами до викладання та сучасними

освітніми технологіями. Подолання цієї суперечності можливе через комплекс заходів, спрямованих на поступове оновлення методики навчання та інтеграцію інноваційних підходів.

Поступове оновлення змісту дисципліни та методики викладання передбачає аналіз наявних програм з метою їхньої модернізації, включення нових тем, що відповідають сучасним загрозам (воєнні ризики, інформаційна безпека, кризовий менеджмент); розробку оновлених методичних матеріалів, що містять сучасні кейси, аналітичні статті та практичні завдання; перехід від пасивного навчання (лекції) до проактивних методик, які заохочують студентів до взаємодії та самостійного пошуку рішень.

Не менш важливим є розвиток цифрових компетентностей викладачів через підвищення їх кваліфікації; обмін досвідом між університетами, зокрема запровадження освітніх стажувань та участь у міжнародних програмах; створення внутрішніх освітніх платформ.

Як було зазначено вище, навчання дисциплін безпекового циклу не зводиться лише до засвоєння певних програмових результатів, йдеться, радше, про формування безпекової, тобто ноксологічної, культури. Отже, подолання суперечності між традиційними та сучасними підходами у викладанні – це ще й формування культури відкритості до інновацій, запровадження системи зворотного зв'язку зі здобувачами щодо ефективності нових підходів у викладанні, створення простору для викладачів, де вони можуть апробувати нові підходи у викладанні.

Для подолання академічної інерції необхідно поступово інтегрувати сучасні технології та методи навчання, забезпечуючи при цьому підтримку викладачів і студентів у процесі адаптації.

Подолання третьої, чи не найбільш болісної суперечності між ресурсною обмеженістю та вимогами, що постійно підвищуються, крім очевидної матеріальної складової, мають ще одну, психологічну. Тривала дія стресогенних чинників призводить до виникнення хронічного стресу, який, своєю чергою, разом із дією професійних факторів (наприклад у соціономічних професіях) підвищує небезпеку професійного вигорання. Тобто, у випадку аналізу джерел виникнення ресурсної обмеженості в умовах стало підвищуваних вимог, слід зважати й на поповнення особистісного, психологічного, ресурсу. Звичайно, що прямого стосунку до результатів вивчення дисциплін безпекового циклу така психологізація не має, однак, на нашу думку, поінформованість щодо цих питань як викладачів, так і здобувачів, є необхідними *soft skills* у сучасній безпековій ситуації в Україні. Однак основний акцент ресурсної обмеженості у викладанні безпекових дисциплін, все ж, припадає на матеріальну складову, оскільки заклади вищої освіти зазнали більш чи менш суттєвих як інфраструктурних, так і втрат фінансування через зменшення контингенту студентів, зниження фінансування, зростання витрат на обладнання безпекових об'єктів. При цьому

обладнання, наприклад, кімнат для практичного об'єктового навчання з різних причин так і не стало першочерговим для ЗВО.

Сучасні реалії висувають підвищені вимоги до викладання дисциплін безпекового циклу, однак університети стикаються з обмеженими ресурсами (матеріальними, кадровими, фінансовими). Для подолання цієї суперечності необхідно застосовувати ефективні стратегії, спрямовані на оптимізацію навчального процесу, впровадження сучасних технологій та використання альтернативних ресурсів. Серед них вважаємо дієвими такі.

1. Оптимізація використання наявних ресурсів через раціональне використання наявної матеріально-технічної бази, створення міжкафедральних навчальних центрів, запровадження міжуніверситетської співпраці.

2. Використання вільних цифрових і віртуальних технологій, зокрема відкритих онлайн-ресурсів, використання симуляторів та онлайн-тренажерів: наприклад, інтерактивні модулі з першої домедичної допомоги (LifesaverSIM), протимінної безпеки [19].

3. Неформальна освіта та партнерство з державними та приватними структурами, зокрема з екстреними службами (ДСНС, поліція, медики, військові) для організації навчальних заходів, практичних занять та польових тренувань, залучення громадських організацій та волонтерських ініціатив, які проводять тренінги та освітні програми з безпеки.

4. Гнучкість навчальних програм та індивідуалізація навчання, у тому числі змішаного навчання, інтерактивних освітніх форматів (вебінарів, панельних дискусій, відеолекцій з участю експертів, які можна використовувати без додаткових витрат).

5. Адаптація навчального процесу до реальних ресурсних можливостей: розбиття курсу на тематичні блоки, що дозволяє більш ефективно розподіляти ресурси й акцентувати увагу на пріоритетних аспектах; використання мобільного навчання (m-learning), спрощення бюрократичних процедур, що супроводжують навчальний процес.

6. Формування культури відповідального ставлення до безпеки (організація клубів із безпеки, студентських волонтерських загонів, що працюють у тісній співпраці з місцевими органами влади та громадськими організаціями; підготовка презентацій, навчальних відео, розробка рекомендацій із безпеки для університету та місцевої громади).

Подолання суперечності між обмеженими ресурсами та зростаючими вимогами до викладання дисциплін безпекового циклу можливе шляхом раціонального використання існуючих ресурсів, активного залучення цифрових технологій, партнерства з державними та приватними структурами, а також застосування альтернативних технологій навчання. Такий підхід сприятиме підвищенню ефективності навчання та забезпечить здобувачам якісну освіту навіть в умовах фінансових та організаційних обмежень.

Висновки. У результаті дослідження визначено основні суперечності у викладанні дисциплін безпекового циклу в закладах вищої освіти та шляхи їх подолання. Сучасні безпекові виклики вимагають оновлення змісту навчання, що передбачає баланс між теоретичною підготовкою та практичною зорієнтованістю. Використання інтерактивних методів, зокрема симуляцій, імерсивних технологій та платформ неформальної освіти, сприяє підвищенню ефективності засвоєння змісту освітньої компоненти студентами.

Значну увагу при викладанні безпекових дисциплін слід приділити гармонізації академічної традиції та інновацій у викладанні, зокрема залученню сучасних цифрових ресурсів і технологій. Одним із важливих аспектів є розвиток ноксологічної компетентності як серед студентів, так і серед викладачів, що дозволить формувати суспільну культуру безпеки.

Література:

1. Цивільний захист та безпека життєдіяльності. *Міністерство освіти і науки України*. URL: <https://mon.gov.ua/ministerstvo-2/diyalnist/tsivilniy-zakhist-ta-bezpeka-zhittediyalnosti> (дата звернення: 17.12.2024).
2. Курс «БЕЗПЕКА 360°» .: Ресурсний центр ГУРТ. .: *Ресурсний центр ГУРТ*. URL: <https://gurt.org.ua/news/trainings/87328/> (дата звернення: 17.12.2024).
3. Кравченко Л.В. Формування ноксологічної культури у студентів за викладання охорони праці та безпеки життєдіяльності в педагогічних закладах вищої освіти. *Науковий вісник Мукачівського державного університету. Серія «Педагогіка та психологія»*. 2021. Вип. 7, № 1. С. 63–70. URL: [https://doi.org/10.52534/msu-pp.7\(1\).2021.63-70](https://doi.org/10.52534/msu-pp.7(1).2021.63-70).
4. Пуляк О. Виховання культури безпеки у студентів вищих навчальних закладів. *Наукові записки Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка*. Серія : *Проблеми методики фізико-математичної і технологічної освіти*. 2015. № 7(1). С. 137–140. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/nz_pmfm_2015_7\(1\)_41](http://nbuv.gov.ua/UJRN/nz_pmfm_2015_7(1)_41).
5. Опара Н. М., Біловод І. В. Здобувачам вищої освіти – досконалі знання з безпеки життєдіяльності. Проблеми та перспективи розвитку сільськогосподарського машинобудування : матеріали III Всеукраїнської інтернет-конференції (м. Полтава, 26-27 листопада 2020 року). Полтава : ПДАА, 2020. С. 40-42.
6. Опара Н. М. Проблемні питання викладання БЖД у ВНЗ України. *Вісник Полтавської державної аграрної академії*. 2015. № 1-2. С. 138–140. URL: <https://doi.org/10.31210/visnyk2015.1-2.31> (дата звернення: 17.12.2024).
7. Ковбаса Ю., Ковбаса Т. Модернізація змісту навчальних дисциплін з безпеки життєдіяльності людини. *Вісник Національного університету "Чернігівський колегіум" імені Т. Г. Шевченка*. 2022. Т. 174, № 18. С. 66–73. URL: <https://visnyk.chnpu.edu.ua/index.php/visnyk/article/view/33/31>.
8. Покалюк В. Теоретичні засади навчання безпеки життєдіяльності в закладах освіти України. *Педагогіка безпеки*. 2019. Вип. 4, № 2. С. 97–103. URL: <https://doi.org/10.31649/2524-1079-2019-4-2-097-103>.
9. Гвоздій С.П. Структурування змісту навчальних дисциплін про безпеку людини за наскрізною ідеєю безпечної життєдіяльності. *Педагогіка безпеки*. 2017. Вип. 2, № 2. С. 60–70. URL: <https://doi.org/10.31649/2524-1079-2017-2-2-60-70>.
10. Кодекс цивільного захисту України : Кодекс України від 02.10.2012 № 5403-VI : станом на 15 листоп. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5403-17#Text> (дата звернення: 17.12.2024).

11. Кобилянський О. Міжпредметні зв'язки та особливості викладання безпеки життєдіяльності бакалаврам економічного спрямування. *Вісник ВПІ*. 2010. № 6. С. 114–120. URL: <https://visnyk.vntu.edu.ua/index.php/visnyk/article/view/1811>.
12. Мелешенко А., Аннамухаммедов А. Модернізація дисциплін «Безпека життєдіяльності», «Основи охорони праці» для студентів фізико-математичного факультету за допомогою інформаційних технологій. URL: http://eprints.zu.edu.ua/27005/1/Мелешенко_фіз-мат_стаття.PDF.
13. Сівак О., Данілова Т. Безпека життєдіяльності учасників освітнього процесу у закладах вищої освіти. *Інноваційна педагогіка*. 2023. Т. 2, № 61. С. 11–14.
14. Геревенко А.М. Організація охорони праці та безпеки життєдіяльності в закладі професійної освіти : електронний навчальний курс. Біла Церква, БІНПО ДЗВО «УМО» НАПН УКРАЇНИ, 2024. 66 с. URL : <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/739297/1/%D0%95%D0%9D%D0%9A%20%D0%97%D0%9C%201.1.1%20%D0%9E%D0%A0%D0%93%D0%90%D0%9D%D0%86%D0%97%D0%90%D0%A6%D0%86%D0%AF%20%D0%9E%D0%A5%D0%9E%D0%A0%D0%9E%D0%9D%D0%98%20%D0%9F%D0%A0%D0%90%D0%A6%D0%86%20.pdf>
15. Іванчук І. Відбір змісту навчального матеріалу про шкідливу звичку для навчальної дисципліни «Безпека життєдіяльності та основи охорони праці». *Збірник наукових праць*. 2021. № 92. С. 49–54. URL: <https://doi.org/10.32999/ksu2413-1865/2020-92-8> (дата звернення: 18.12.2024).
16. Коваль М. Концептуальні засади модернізації підготовки фахівців служби цивільного захисту в закладах вищої освіти ДСНС України. *Вісник Львівського державного університету безпеки життєдіяльності*. 2019. Вип. 19. С. 139–145. URL: <https://doi.org/10.32447/20784643.19.2019.17> (дата звернення: 18.12.2024).
17. Масікевич А., Масікевич Ю., Ткачук С. Особливості вивчення безпекових дисциплін студентами медичних спеціальностей на сучасному етапі. *Клінічна та експериментальна патологія*. 2024. Вип. 23, № 3. URL: <https://doi.org/10.24061/1727-4338.xxiii.3.89.2024.09> (дата звернення: 18.12.2024).
18. Чорна О. Методика навчання соціально-екологічної безпеки життєдіяльності майбутніх учителів технологій : дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук. Київ, 2016. 223 с.
19. Симулятор «Протимінна безпека». *Дія.Освіта*. URL: <https://osvita.diia.gov.ua/simulators/mine-safety> (дата звернення: 09.01.2025).
20. Онлайн-безпека для підлітків Як встигати за всіма трендами в інтернеті, робити це корисно та безпечно. *Дія.Освіта*. URL: <https://osvita.diia.gov.ua/simulators/e-safety-teens-simulator> (дата звернення: 09.01.2025).
21. СИМУЛЯТОРИ. *STEM class*. URL: <https://stemclass.com.ua/catalog/kabinet-bezpeki/mobilni-simulyatori>.
22. Клас БЕЗПЕКИ. *b-pro*. URL: <https://b-pro.com.ua/katalog/klas-bezpeki>.
23. Безпека в інтернеті під час війни: практичний курс. *Prometheus*. URL: <https://prometheus.org.ua/prometheus-free/cybersecurity-during-war-practical/> (дата звернення: 28.01.2025).
24. Життєстійкість молоді в умовах криз. URL: <https://prometheus.org.ua/prometheus-free/resilience-crisis/> (дата звернення: 28.01.2025).
25. Інформаційна безпека. *Prometheus*. URL: <https://prometheus.org.ua/prometheus-free/інформаційна-безпека/> (дата звернення: 28.01.2025).
26. Навчання з попередження ризиків від вибухонебезпечних предметів. *Prometheus*. URL: <https://prometheus.org.ua/prometheus-free/training-on-explosive-risk-prevention/> (дата звернення: 28.01.2025).

27. Перша психологічна допомога. *Prometheus*. URL: <https://prometheus.org.ua/prometheus-free/first-psychological-aid/> (дата звернення: 28.01.2025).

28. Торгівля людьми: як захистити себе та близьких. *Prometheus*. URL: <https://prometheus.org.ua/prometheus-free/protect-from-trafficking/> (дата звернення: 28.01.2025).

29. Цифрова безпека на персональному рівні. *Prometheus*. URL: <https://prometheus.org.ua/prometheus-free/personal-digital-security/> (дата звернення: 28.01.2025).

References:

1. *Tsyvilnyi zakhyst ta bezpeka zhyttiediialnosti [Civil Protection and Life Safety]*. (б. д.). Ministerstvo osvity i nauky Ukrainy. <https://mon.gov.ua/ministerstvo-2/diyalnist/tsivilniy-zakhyst-ta-bezpeka-zhittediialnosti> (in Ukrainian)

2. *Kurs «BEZPEKA 360°» [Course "SAFETY 360°"]*. (б. д.). Resursnyi tsentr HURT. <https://gurt.org.ua/news/trainings/87328/> (in Ukrainian)

3. Kravchenko, L. (2021). Formuvannya noksolohichnoi kultury u studentiv za vykladannia okhorony pratsi ta bezpeky zhyttiediialnosti v pedahohichnykh zakladakh vyshchoi osvity [Development of Noxological Culture in Students Teaching Occupational Safety and Health in Pedagogical Institutions of Higher Education]. *Scientific Bulletin of Mukachevo State University. Series «Pedagogy and Psychology»*, 7(1), 63–70. [https://doi.org/10.52534/msu-pp.7\(1\).2021.63-70](https://doi.org/10.52534/msu-pp.7(1).2021.63-70) (in Ukrainian)

4. Puliak, O. (2015). Vychovannia kultury bezpeky u studentiv vyshchych navchalnykh zakladiv [Cultivating a culture of safety among students of higher education institutions]. *Naukovi zapysky Kirovohradskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni Volodymyra Vynnychenka . Seriiia : Problemy metodyky fizyko-matematychnoi i tekhnolohichnoi osvity*, 7(1), 137–140. [http://nbuv.gov.ua/UJRN/nz_pmfm_2015_7\(1\)__41](http://nbuv.gov.ua/UJRN/nz_pmfm_2015_7(1)__41) (in Ukrainian)

5. Opara, N., & Bilovod, I. (2020). Zdobuvacham vyshchoi osvity – doskonali znannia z bezpeky zhyttiediialnosti [Higher education students - perfect knowledge of life safety]. *Y Problemy ta perspektyvy rozvytku silskohospodarskoho mashynobuduvannia* (с. 40–42). (in Ukrainian)

6. Opara, N. (2015). Problemni pytannia vykladannia BZhD u VNZ Ukrainy [Problematic issues of teaching BZD in universities of Ukraine]. *Visnyk Poltavskoi derzhavnoi ahrarnoi akademii*, (1-2), 138–140. <https://doi.org/10.31210/visnyk2015.1-2.31> (in Ukrainian)

7. Kovbasa, Y., & Kovbasa, T. (2022). Modernizatsiia zmistu navchalnykh dystsyplin z bezpeky zhyttiediialnosti liudyny [Modernization of the content of academic disciplines on human life safety]. *Visnyk Natsionalnoho universytetu "Chernihivskiy kolehium" imeni T. H. Shevchenka*, 174(18), 66–73. <https://visnyk.chnpu.edu.ua/index.php/visnyk/article/view/33/31> (in Ukrainian)

8. Pokaliuk, V. (2019). Teoretychni zasady navchannia bezpeky zhyttiediialnosti v zakladakh osvity Ukrainy [Theoretical Principles of Teaching Life Safety in Educational Institutions of Ukraine]. *Pedahohika bezpeky*, 4(2), 97–103. <https://doi.org/10.31649/2524-1079-2019-4-2-097-103> (in Ukrainian)

9. Hvozdi, S. (2017). Strukturuvannya zmistu navchalnykh dystsyplin pro bezpeku liudyny za naskriznoi ideieiu bezpechnoi zhyttiediialnosti [Structuring of educational content of disciplines on the human safety by cross-idea of safety life]. *Pedahohika bezpeky*, 2(2), 60–70. <https://doi.org/10.31649/2524-1079-2017-2-2-60-70> (in Ukrainian)

10. Kodeks tsyvilnoho zakhystu Ukrainy [Civil Protection Code of Ukraine], Kodeks Ukrainy № 5403-VI (2012). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5403-17#Text> (in Ukrainian)

11. Kobylanskyi, O. (2010). Mizhpredmetni zviazky ta osoblyvosti vykladannia bezpeky zhyttiediialnosti bakalavram ekonomichnoho spriamuvannia [Interdisciplinary connections and features of teaching life safety to bachelors of economics]. *Visnyk VPI*, (6), 114–120. <https://visnyk.vntu.edu.ua/index.php/visnyk/article/view/1811> (in Ukrainian)

12. Meleshchenko, A., & Annamukhammedov, A. (б. д.). Modernizatsiia dystsyplin «Bezpeka zhyttiediialnosti», «Osnovy okhorony pratsi» dlia studentiv fizyko-matematychnoho fakultetu za dopomohoiu informatsiinykh tekhnolohii [Modernization of the disciplines "Life Safety", "Fundamentals of Labor Protection" for students of the Faculty of Physics and Mathematics using information technologies]. http://eprints.zu.edu.ua/27005/1/Meleshchenko_fiz-mat_stattia.PDF. (in Ukrainian)
13. Sivak, O., & Danilova, T. (2023). Bezpeka zhyttiediialnosti uchasykiv osvithnoho protsesu u zakladyakh vyshchoi osvity [Safety of life of participants in the educational process in higher education institutions]. *Innovatsiina pedahohika*, 2(61), 11–14. http://www.innovpedagogy.od.ua/archives/2023/61/part_2/1.pdf (in Ukrainian)
14. Herevenko, A. (б. д.). *Orhanizatsiia okhorony pratsi ta bezpeky zhyttiediialnosti v zaklady profesii noi osvity : elektronnyi navchalnyi kurs [Organization of occupational health and safety in a vocational education institution: electronic training course.]*. BINPO DZVO «UMO» NAPN UKRAINY,. [https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/739297/1/EHK%203M%201.1.1%20OPGA H3AIIA%20OXOPONI%20PIAII%20.pdf](https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/739297/1/EHK%203M%201.1.1%20OPGA%20H3AIIA%20OXOPONI%20PIAII%20.pdf) (in Ukrainian)
15. Ivanchuk, I. (2021). Vidbir zmistu navchalnoho materialu pro shkidlyvu zvyчку dlia navchalnoi dystsypliny «Bezpeka zhyttiediialnosti ta osnovy okhorony pratsi» [Selection of the content of the study material on harmful habit for the course "Life safety and fundamentals of occupational health and safety"]. *Zbirnyk naukovykh prats Collection of Research Papers Pedagogical sciences.*, (92), 49–54. <https://doi.org/10.32999/ksu2413-1865/2020-92-8> (in Ukrainian)
16. Koval, M. (2019). Kontseptualni zasady modernizatsii pidhotovky fakhivtsiv sluzhby tsyvilnoho zakhystu v zakladyakh vyshchoi osvity DSNS Ukrainy [Conceptual foundations for modernization of the civil protection service professionals' training in higher education institutions of SES of Ukraine]. *Visnyk Lvivskoho derzhavnoho universytetu bezpeky zhyttiediialnosti*, (19), 139–145. <https://doi.org/10.32447/20784643.19.2019.17> (in Ukrainian)
17. Masikevych, A., Masikevych, Y., & Tkachuk, S. (2024). Osoblyvosti vyvchennia bezpekovykh dystsyplin studentamy medychnykh spetsialnostei na suchasnomu etapi [Features of the study of safe disciplines by medical students at the current stage]. *Klinichna ta eksperymentalna patolohiia*, 23(3). <https://doi.org/10.24061/1727-4338.xxiii.3.89.2024.09> (in Ukrainian)
18. Chorna, O. (2016). *Metodyka navchannia sotsialno-ekolohichnoi bezpeky zhyttiediialnosti maibutnikh uchyteliv tekhnolohii [Methodology for teaching socio-ecological safety of life activities of future technology teachers]* [Dysertatsiia na zdobuttia naukovooho stupenia kandydata pedahohichnykh nauk]. (in Ukrainian)
19. *Protyminna bezpeka [Mine safety]*. (б. д.). Diia.Osvita. <https://osvita.diia.gov.ua/simulators/mine-safety> (in Ukrainian)
20. *Onlain-bezpeka dlia pidlitkiv Yak vstyhaty za vsima trendamy v interneti, robyty tse korysno ta bezpechno [Online safety for teens How to keep up with all the trends on the Internet, do it usefully and safely]*. (б. д.). Diia.Osvita. <https://osvita.diia.gov.ua/simulators/e-safety-teens-simulator> (in Ukrainian)
21. *SYMULIATORY [SIMULATORS]*. (б. д.). STEM class. <https://stemclass.com.ua/catalog/kabinet-bezpeki/mobilni-simulyatori>. (in Ukrainian)
22. *Klas BEZPEKY [SAFETY class]*. (б. д.). b-pro. <https://b-pro.com.ua/katalog/klas-bezpeki> (in Ukrainian)
23. *Bezpeka v interneti pid chas viiny: praktychnyi kurs [Internet Security During War: A Practical Course]*. (б. д.). Prometheus. <https://prometheus.org.ua/prometheus-free/cybersecurity-during-war-practical/> (in Ukrainian)
24. *Zhyttiistiikist molodi v umovakh kryz [Youth resilience in times of crisis]*. (б. д.). Prometheus. <https://prometheus.org.ua/prometheus-free/resilience-crisis/> (in Ukrainian)

Журнал «Перспективи та інновації науки»
(Серія «Педагогіка», Серія «Психологія», Серія «Медицина»)
№ 2(48) 2025

25. *Informatsiina bezpeka [Information security]*. (б. д.). Prometheus. <https://prometheus.org.ua/prometheus-free/інформаційна-безпека/> (in Ukrainian)

26. *Navchannia z poperedzhennia ryzykiv vid vybukhonebezpechnykh predmetiv [Training on the prevention of risks from explosive objects]*. (б. д.). Prometheus. <https://prometheus.org.ua/prometheus-free/training-on-explosive-risk-prevention/> (in Ukrainian)

27. *Persha psykholohichna dopomoha [Psychological first aid]*. (б. д.). Prometheus. <https://prometheus.org.ua/prometheus-free/first-psychological-aid/> (in Ukrainian)

28. *Torhivlia liudmy: yak zakhystyty sebe ta blyzkykh [Human trafficking: how to protect yourself and your loved ones]*. (б. д.). Prometheus. <https://prometheus.org.ua/prometheus-free/protect-from-trafficking/> (in Ukrainian)

29. *Tsyfrova bezpeka na personalnomu rivni [Digital security at a personal level][]*. (б. д.). Prometheus. <https://prometheus.org.ua/prometheus-free/personal-digital-security/> (in Ukrainian)